

IUS MATRIMONIALE

Ze studiów nad kościelnym prawem małżeńskim

(pod redakcją ks. Wojciecha Góralskiego)

TOM III

LUBLIN 1992

Nihil obstat
ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski
(cenzor)

Imprimatur
dr Zygmunt Kamiński
Biskup Płocki
PŁOCK, 2 grudnia 1991 r. Nr 2231/91

Redaktor techniczny
Wiesław Kowalski

OBOWIĄZEK TROSKI PASTERSKIEJ W ZAKRESIE
PRZYGOTOWANIA WIERNYCH DO ŻYCIA
W MAŁŻEŃSTWIE I W RODZINIE

Sobór Watykański II, podejmując nauczanie na temat małżeństwa i rodziny, zawarł główne zasady i odpowiednie wyjaśnienia w tej materii przede wszystkim w Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym „*Gaudium et spes*, nn. 46—52¹.

Po wprowadzeniu w całość problematyki, znajdujemy zdanie o doniosłym znaczeniu dla dalszych rozważań nad instytucją małżeństwa i rodziny. Sobór mówi: „Zdrowie osoby i społeczności ludzkiej oraz chrześcijańskiej, wiąże się ściśle z pomyślną sytuacją wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej”². Po tym stwierdzeniu, Ojcowie Soboru dali wyraz swemu uznaniu dla wszelkich pozytywnych przejawów ludzkiej działalności na rzecz małżeństwa i rodziny, oświadczając, że: „chrześcijaństwo wraz ze wszystkimi, którzy tę wspólnotę wysoko cenią, szczerze się radują z dzisiejszego wzrostu różnego rodzaju pomocy sprzyjających owej wspólnocie miłości... ciesząc się, że małżonkowie i rodziny doznają wsparcia w ich szczytnym zadaniu”³.

Nie mogli jednak Ojcowie Soboru nie wyrazić głębokiego ubolewania nad aktualną sytuacją wielu małżeństw i rodzin, które przeżywają bolesne kryzysy i stanowią zagrożenie dla życia i losu wielu osób, a nawet społeczności ludzkich.

Sobór, wyrażając swą żywotną troskę w tych sprawach, proponuje swoją wieloraką pomoc, pragnąc najpierw, jak mówi „...oświecić i natchnąć otuchą chrześcijan i wszystkich ludzi, którzy usiłują ochraniać i wspierać wrodzoną godność stanu małżeńskiego i jego niezwykłą wartość sakralną”⁴.

Jan Paweł II, we wprowadzeniu do „Adhortacji Apostolskiej „*Familiaris consortio*”, nawiązując do troski wyrażonej przez Sobór, wręcz ostrzega, że: „...rodzina jest przedmiotem ataków ze strony licznych sił, które chciałyby ją zniszczyć lub przynajmniej zniekształcić. Kościół jest świadom tego, że dobro społeczeństwa i jego własne, związane jest z dobrem rodziny, czuje silniej i w sposób bardziej wiążący swe posłannictwo głoszenia wszystkim zamysłu Bożego, dotyczącego małżeństwa i rodziny, zapewniając im pełną żywotność, rozwój ludzki i chrześcijański oraz przyczyniając się w ten sposób do odnowy społeczeństwa i Ludu Bożego”⁵.

Mając na względzie całokształt nauki Soboru Watykańskiego II, wskazania i pouczenia Magisterium Kościoła oraz normy obowiązującego prawa kościelnego małżeńskiego, intencją piszącego, jest ukazanie zespolonych wysiłków Kościoła: w różnych płaszczyznach i na różnych poziomach jego działalności, urzędów instytucji oraz wspólnot na rzecz promocji małżeństwa i rodziny. Chodzi także o ukazanie rzeczywistych możliwości uruchomienia wszystkich pozytywnych sił i czynników kompetentnych w kierunku pobudzenia i zainteresowania wszystkich ludzi dobrej woli celem podjęcia solidarnej odpowiedzialności za tak ważny i decydujący element misji Kościoła w świecie współczesnym.

I. Zagadnienie władzy i zakresu kompetencji Kościoła w odniesieniu do małżeństwa i rodziny

Kościół od początku swego istnienia, przejawiał szczególną troskę i otaczał należytą opieką małżeństwo i rodzinę. Wyrazem tej troski były i są wydawane przez niego, odpowiednie normy i przepisy prawne, regulujące różne dziedziny instytucji małżeństwa i rodziny⁶.

Małżeństwo i rodzina, mające swe źródło w odwiecznym prawie Bożym, zostały następnie wyraźnie usankcjonowane Boskim autorytetem władzy (Rdz. 1, 27—28; Mt. 19, 4—6), a następnie umocowane specjalnym mandatem władzy, jaki otrzymał Kościół w osobach Apostołów od Chrystusa (Mt. 28, 18—19; Mk. 16, 15—16). Władzę tę Kościół od początku swego istnienia wiernie wykonywał, zgodnie z poleceniem otrzymanym od Chrystusa⁷.

Jeśli chodzi o zakres wykonywanej przez siebie władzy w stosunku do małżeństwa i rodziny, to Kościół interesował się głównie tym wszystkim, co się odnosi do dziedziny ducha i spraw człowieka jako osoby ludzkiej: jej praw i obowiązków, mających swoje uzasadnienie w prawie Bożym naturalnym i pozytywnym, tak w wymiarze indywidualnym jak i wspólnotowym.

To właśnie w świetle stałych i niezmiennych zasad prawa Bożego i w imię obrony tych praw, Sobór Watykański II, przypomina chrześcijańskim małżonkom o tym, aby byli świadomi tego, że: „...w swoim działaniu nie mogą postępować wedle własnego kaprysu, lecz że zawsze mają kierować się sumieniem, dostosowanym do prawa Bożego, posłuszni Urzędowi Nauczycielskiemu Kościoła, który wykłada to prawo autentycznie w świetle Ewangelii”⁸.

Dla usunięcia wszelkich wątpliwości i zastrzeżeń, które tu i ówdzie miały i mają miejsce co do uprawnień i kompetencji Kościoła w rzeczowej materii, trzeba podkreślić, że Urząd Nauczycielski Kościoła, nie według własnych kryteriów, lecz w oparciu o zasady wyrażone w Ewangelii zabiera głos, aby wykładać i wyjaśniać obowiązujące wszystkich prawo Boże. Z kolei, posłuszeństwo okazywane Magisterium Kościoła,

jest z Woli Chrystusa posłuszeństwem wobec majestatu samego Boga (Łk. 10, 16).

Prawo kościelne małżeńskie, które dotyczy ochrzczonych, ma na celu, jak to określono w normie kanonu 1055 § 1, dobro małżonków oraz dobro potomstwa. Wszystko zatem, co będąc zgodne z zasadami prawa Bożego, zmierza do realizacji dobra osób w małżeństwie i rodzinie, znajduje aprobatę i jest zarazem przedmiotem szczególnej troski samego Kościoła. Ta aprobatą i opieka Kościoła znajduje również swój wyraz w wydawanych przez niego prawach i w zakładaniu odpowiednich instytucji, mających na celu ochronę małżeństwa i rodziny, jako takich, jak również, w ich obrębie, samych osób ludzkich⁹.

W tym duchu i z nie mniejszą troską, zostają wyrażone wskazania Jana Pawła II, który przypomina, że: „...miłość małżonków jest szczególnym uczestnictwem w tajemnicy życia i miłości samego Boga. Kościół ma świadomość, że otrzymał specjalne posłannictwo strzeżenia i chronienia tak wielkiej godności małżeństwa i tak wielkiej odpowiedzialności za przekazywanie życia ludzkiego”¹⁰. I tutaj właśnie Ojciec święty, odwołuje się do faktu stałej i nazmiennej nauki i tradycji Kościoła, mówiąc, że: „...w łączności z nieprzerwaną w ciągu dziejów i żywą tradycją wspólnoty kościelnej, ostatni Sobór Watykański II, i nauczanie poprzednika, papieża Pawła VI, wyrażone przede wszystkim w Encyklice „Humanae vitae”, przekazały naszym czasom prawdziwe profetyczne wypowiedzi, które potwierdzają i jasno przedkładają prastarą i wciąż nową naukę i przepisy Kościoła, dotyczące małżeństwa i przekazywania życia ludzkiego”¹¹.

W związku z omawianym zagadnieniem władzy Kościoła nad małżeństwem ochrzczonych, kwestią, która w ciągu wieków nastroczała niemałe trudności, była sprawa małżeństw katolików z osobami nie ochrzczonymi. Otóż władza Kościoła w tego rodzaju małżeństwach, nie podlega zasadniczo kwestii i znajduje swoje uzasadnienie.

Wprawdzie nie ochrzczony nie podlega wprost i bezpośrednio władzy Kościoła, jednak ze względu na fakt związania się węzłem małżeńskim z katolikiem, staje się przez to samo podmiotem praw i obowiązków kościelnego prawa małżeńskiego. Wymóg integralności umowy małżeńskiej oraz charakter sakralny związku małżeńskiego z racji jego boskiego pochodzenia, w pełni usprawiedliwia, a tym samym stanowi wystarczającą podstawę doktrynalną do usankcjonowania tego typu normy prawnej¹².

Kodeks Prawa Kanonicznego w kan. 1059, tak formuuje stanowisko Kościoła w tej materii: „Małżeństwo katolików, choćby tylko jedna strona była katolicka, podlega nie tylko prawu Bożemu, lecz także kanonicznemu, z zachowaniem kompetencji władzy państwowej odnośnie do czysto cywilnych skutków tego małżeństwa”¹³.

Karta Praw Rodziny, wydana i ogłoszona przez Stolicę Apostolską, dnia 22 października 1983 roku¹⁴, jak to wynika z intencji dokumentu

oraz zakresu osób i instytucji do których została zaadresowana, jest kolejnym świadectwem szczególnego prawa jakim Kościół zawsze się cieszył, mianowicie prawa zabierania głosu w dziedzinie małżeństwa i rodziny.

We Wprowadzeniu do Karty Praw Rodziny, między innymi czytamy że wszystkie prawa, które zostają wyrażone w tym dokumencie, zostały już niegdyś wyrażone w innych dokumentach, tak kościelnych jak i w innych aktach wspólnot międzynarodowych. Natomiast obecna Karta, pragnie podać je w doskonalszej formie zredagowane: określając jaśniej i wyraźniej oraz w sposób systematycznie uporządkowany ich treść, ukazując jednocześnie ich organiczne powiązanie¹⁵.

Na szczególną uwagę, z punktu widzenia interesującego nas tematu zasługują następujące stwierdzenia: że mianowicie, Kościół katolicki jest świadom tego, że dobro osoby, społeczeństwa oraz jego własne, urzeczywistniają się poprzez rodzinę. Kościół nadto zawsze uważał, że do jego misji należy głoszenie wszystkim ludziom planu Boga, który wpisany jest w naturę ludzką, a dotyczy małżeństwa i rodziny. I dlatego uważa, że jego zadaniem jest przyczyniać się do rozwoju obydwu instytucji oraz bronić ich przed tymi, którzy im zagrażają¹⁶.

II. Główne obowiązki pasterzy oraz wspólnoty kościelnej w sprawie przygotowania wiernych do życia w małżeństwie i w rodzinie

Coraz częściej stwierdza się w trakcie procesów małżeńskich, że przyczyną powstających trudności, które niejednokrotnie przeradzają się w głęboki kryzys w życiu małżeńskim i rodzinnym, jest brak należytego przygotowania się przed zawarciem związku małżeńskiego¹⁷.

Konstytucja duszpasterska w Kościele w świecie współczesnym, mając na względzie ten smutny stan rzeczy, kieruje słowa zachęty do wspólnot chrześcijańskich, by we właściwy sobie sposób, przyczyniali się do podnoszenia wartości małżeństwa i rodziny.

Sobór, zwracając się szczególnie o pomoc do specjalistów różnych dziedzin wiedzy: biologii, medycyny, socjologii i psychologii, zwraca się ze specjalnym apelem, z tytułu ich posłannictwa, do pasterzy dusz. Ich urząd kapłański, jak podkreśla się w samym dokumencie, wzywa ich, aby, po otrzymaniu należytego wykształcenia w sprawach życia rodzinnego, wspierali małżonków w wypełnianiu ich powołania w życiu małżeńskim i rodzinnym; różnymi środkami duszpasterskimi, jakimi są głoszenie słowa Bożego, kult liturgiczny i inne pomoce duchowe¹⁸.

Idea solidarnej i wspólnotowej odpowiedzialności za wychowania młodego pokolenia, pod kątem podjęcia przez nie obowiązków stanu, zgodnie z osobistym powołaniem, została gruntownie i wyczerpująco przedstawiona w Deklaracji o wychowaniu chrześcijańskim¹⁹. Właśnie

do tej koncepcji solidarnej troski o młode pokolenie, w sprawie należytego przygotowania młodego człowieka do podjęcia w sposób odpowiedzialny jego powołania, nawiązuje Jan Paweł II, kiedy mówi, że: „rodzina jest pierwszą, lecz nie jedyną ani wyłączną wspólnotą wychowującą: już wymiar wspólnotowy, obywatelski człowieka wymaga i prowadzi do dzieła szerszego i określonego, będącego owocem uporządkowanej współpracy różnych czynników wychowawczych. Wszystkie te czynniki są konieczne, nawet jeśli każdy może i powinien działać wedle własnej kompetencji i wnosząc sobie właściwy wkład”²⁰.

Zadanie współpracy wszystkich czynników wychowawczych, jakimi dysponuje dana społeczność, dla właściwego przygotowania młodego pokolenia do przejścia odpowiedzialności za losy Kościoła i narodu, niewątpliwie należy do pierwszych i podstawowych jej powinności.

Spośród wielu innych instytucji, szczególna rola przypada tu szkole. Szkoła nie może się ograniczyć w swej działalności do formacji intelektualnej. Szkoła bowiem zgodnie z prastarą tradycją pełniła zawsze funkcje dydaktyczno-pedagogiczne: łączyła w sobie zadania szkoleniowo-wychowawcze.

W tym kierunku idą dalsze rozważania i wskazania Jana Pawła II, który mówi, że „zadanie wychowawcze rodziny chrześcijańskiej zajmuje miejsce bardzo ważne w duszpasterstwie organicznym: zakłada to nową formę współpracy rodziców ze wspólnotami chrześcijańskimi oraz rozmaitych grup wychowawczych z duszpasterzami. W tym sensie, odnowa szkolnictwa katolickiego musi zwrócić szczególną uwagę, tak na rodziców, uczniów, jak i na tworzenie doskonałej wspólnoty wychowującej”²¹.

Jeśli chodzi o odpowiednie w tej materii przepisy prawa kościelnego, to znajdujemy je w obszernym zapisie kan. 1063, w którym wymienia się szereg środków, form i sposobów, koniecznych dla właściwego zorganizowania działalności wychowawczej o charakterze duszpasterskim, które mają służyć pełnej i rzetelnej formacji duchowej, małoletnich, młodzieży i starszych.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że przepisy zawarte w kan. 1063, odzwierciedlają w pełni w swej treści logikę i intencję Soboru Watykańskiego II oraz wskazania Adhortacji apostołskiej Jana Pawła II, „Familiaris consortio”.

Prawodawca kościelny, jak to wyraźnie wynika z brzmienia normy kan. 1063²², nakłada na duszpasterzy obowiązek troski, przez co należy rozumieć: wszelką działalność duszpasterską, mającą na celu pobudzenie i mobilizowanie wiernych świeckich do podjęcia przez nich współodpowiedzialnej współpracy, w procesie przygotowania dzieci i młodzieży do życia w małżeństwie i w rodzinie.

W sformułowaniu kan. 1063, spotykamy nowe akcenty, jakie ustawodawca wprowadza w szeroko pojętą działalność różnorodnych podmiotów wychowania w społeczności kościelnej. Samo zagadnienie na pewno

nie jest nowe w pedagogii Kościoła. Niemniej, elementem nowym jest: rozłożenie akcentów i wskazanie na konieczność współodpowiedzialności wszystkich ludzi dobrej woli oraz instytucji za dzieło wychowania i przygotowania członków własnej społeczności, zwłaszcza do tak ważnych zadań, do których wzywa rzeczywistość małżeństwa i rodziny.

Norma kon. 1063, nie posiada wprawdzie sankcji unieważniającej, w przypadku nie dopełnienia stawianych przez nią wymagań; posiada raczej charakter zobowiązujących wskazań duszpasterskich. Niemniej, to nie umniejsza wagi i znaczenia zawartych w niej wymogów, zwłaszcza, jeśli się zważy sakramentalny charakter umowy małżeńskiej oraz treść przesłania, jakie zawiera w sobie zasada normy prawnej z uwagi na dobro instytucji, o których tu mowa ²³.

Naturalnie, obowiązek pasterskiej troski o dobro stanu małżeńskiego i o kształt chrześcijańskiej rodziny, spoczywa głównie na biskupie diecezjalnym, którego Sobór nazywa „dobrym pasterzem”, „prawdziwym ojcem”, który wyróżnia się duchem miłości i troski względem wszystkich, których władzy, pochodzącej od Boga, wszyscy się z wdzięcznością oddają...” ²⁴.

Ponieważ jednak, jak czytamy w Konstytucji o świętej Liturgii: „...biskup w swoim Kościele nie może osobiście zawsze i wszędzie przewodniczyć całej ovczarni, musi utworzyć grupy wiernych, wśród których najważniejsze są lokalnie zorganizowane parafie pod przewodnictwem pasterzy zastępujących biskupa. One bowiem w pewien sposób przedstawiają widzialny Kościół ustanowiony na całej ziemi” ²⁵.

Do tej kwestii nawiąże papież Jan Paweł II, w swej Adhortacji apostołskiej „Christifideles laici” stwierdzając, że: „...choć wspólnota kościelna zawsze posiada wymiar powszechny, to jednak swój najbardziej bezpośredni i widzialny wyraz znajduje w życiu parafii. Parafia jest niejako ostatecznym umiejscowieniem Kościoła, a poniekąd samym Kościołem zamieszkującym pośród swych synów i córek” ²⁶.

To właśnie w obrębie tej najmniejszej wspólnoty Kościoła powszechnego, którą, jest, jak to określa Kodeks Prawa Kanonicznego w kan. 515 § 1, „określona wspólnota wiernych”, spotykają się w szczególnym wymiarze wysiłki biskupa, proboszcza ze swymi współpracownikami w kapłaństwie, z wiernymi świeckimi, którzy dzielą troskę pasterzy o swych braci w wierze ²⁷. Właśnie w związku z tym, idea organicznej wspólnoty wiary zostaje jeszcze raz mocno uwydatniona przez Ojca Świętego, który w parafii, jako podstawowej komórce Kościoła widzi szczególną szansę dla odnowy życia duchowego. Albowiem tutaj na terenie parafii, która jest wspólnotą eucharystyczną, czyli wspólnotą zdolną do sprawowania Eucharystii, urzeczywistnia się komunია miejscowej wspólnoty z całym Kościołem ²⁸.

III. Znaczenie i charakter obowiązku rodziców w dziedzinie wychowania własnego potomstwa

Kan. 1055 § 1 KPK, tak ściśle wiąże ze sobą treść i sens przymierza małżeńskiego z dobrem małżonków oraz z zadaniem zrodzenia i wychowania potomstwa, że obecnie nie mówi się już więcej o celach, lecz o celu małżeństwa²⁹.

Formuła kan. 1055 § 1, stanowi znakomitą syntezę odnowionej wizji małżeństwa, w której pojęcie „przymierza małżeńskiego” jednoczy w sobie szereg cząstkowych celów w jeden globalny cel: wspólnoty całego życia w miłości, które zwiędza zrodzenie i wychowanie potomstwa.

Elementem decydującym w odnowionej teologii małżeństwa było uwytatnienie tej prawdy przez Sobór, że mionowicie: „...z samej natury swojej instytucja małżeństwa oraz miłość małżeńska nastawione są na rodzenie i wychowywania potomstwa, co stanowi, jakby jej szczytowe uwieńczenie”³⁰.

W tym samym sensie, ale znacznie poszerzy perspektywę celu małżeńskiego Jan Paweł II, kiedy stwierdza, że: „małżeństwo jest podstawą szerszej wspólnoty rodzinnej, ponieważ sama instytucja i miłość małżeńska skierowane są ku rodzeniu i wychowaniu potomstwa... a miłość małżeńska prowadząc małżonków do wzajemnego „poznania”, które czyni z nich „jedno ciało”, nie wyczerpuje się wśród nich dowjga, gdyż uzdalnia ich do największego oddania, dzięki któremu stają się współpracownikami Boga”³¹.

Rodzina, która zawiera się w stadium załączkowym w związku małżeńskim, domaga się zgodnie z zamysłem Bożym zaktualizowania przymierza małżeńskiego, dla którego została powołana. Trzeba stanowczo uwzględnić zasadniczą prawdę chrześcijańską, która poucza, że małżonkowie w takim stopniu zyskują szansę realizacji przymierza małżeńskiego, w jakim pozostają wierni miłości i wierności, mającej swe zakorzenienie w miłości Trójcy świętej³².

Tylko taka postawa chrześcijańskich małżonków, stwarza odpowiednie warunki: „środowisko Boże”, „Sanktuarium domowe”, dla przyjęcia nowego życia. W ten sposób, małżonkowie, stając się rodzicami: „...otrzymują od Boga dar nowej odpowiedzialności. Ich miłość rodzicielska ma się stać dla dzieci widzialnym znakiem tej samej miłości Boga, od którego bierze nazwę wszelkie ojcostwo na niebie i ziemi”³³.

Tradycyjna nauka Kościoła, usankcjonowana odpowiednimi przepisami prawa kościelnego, potwierdzając odwieczne polecenie Stwórcy skierowane do pierwszych rodziców „Bądźcie płodni i rozmnażajcie się...”, (Rdz. 28), przypomina małżonkom ich zasadnicze opwołanie do zrodzenia i wychowania potomstwa³⁴. Ustawodawca nazywa ten obowiązek „najcięższym i najpierwszym obowiązkiem rodziców” oraz domaga się od nich aby w miarę swych możliwości, troszczyli się o wychowanie po-

tomstwa zarówno fizyczne, społeczne, kulturalne, jak i moralne oraz religijne³⁵.

Powołanie rodziców do zrodzenia i wychowania potomstwa trzeba uznać za najważniejsze zadanie ich życia. Rodzice nie mogą się właściwie wywiązać z tej misji jak tylko wtedy, gdy się do tych zadań odpowiednio przygotowują.

Sobór Watykański II, mając na względzie wielkość i doniosłość rodzicielskiego powołania człowieka, zwraca się do małżonków i rodziców chrześcijańskich: „...by własną idąc drogą, przez całe życie podtrzymywali się wzajemnie w łasce z pomocą wiernej miłości, a przyjmowanemu z miłością potomstwu od Boga, wpajali chrześcijańskie nauki i ewangeliczne cnoty. W ten sposób bowiem dają oni wszystkim przykład nieustrudzonej i szlachetnej miłości; w ten sposób też budują braterską wspólnotę miłości i stają się świadkami oraz współpracownikami płodności Matki-Kościola...”³⁶.

W odnowionej eklezjologii małżeństwa i rodziny, ukazuje się mądrość Opatrzności Boga i głębokie doświadczenie Kościoła, jako matki wychowującej swoje dzieci. W tym sensie Kościół ofiaruje chrześcijańskiej rodzinie piękną ale równie zobowiązującą ją nazwę: „Domowy Kościół”, w którym „jak określa to Konstytucja dogmatyczna o Kościele: „...rodzice przy pomocy słowa i przykładu winni być dla dzieci swoich pierwszymi zwiastunami wiary i pielęgnować właściwe każdemu z nich powołanie”³⁷.

Już dzisiaj, uważa Bayer, mając na względzie aktualną eklezjologię małżeństwa i rodziny, można sobie postawić pytanie: czy małżeństwo jest sakramentem w relacji do rodziny (sakramentem rodziny) i konsekwentnie: czy nie jest ono tym samym fundamentem „domowego Kościoła”?

Na tak postawione pytania, sam autor podejmuje próbę odpowiedzi, głównie w oparciu o teologię rodziny wyrażoną przez Jana Pawła II w adhortacji „Familiaris consortio”. Za punkt wyjścia autor przyjmuje dla swej refleksji następujące wyrażenia i pojęcia adhortacji: „oblubieżność”, „ojcostwo-macierzyństwo”, „synostwo, braterstwo”, poprzez które każda osoba wchodzi do „rodziny ludzkiej” i do „rodziny Bożej”, którą jest Kościół. W rodzinie bowiem osoba ludzka nie tylko rodzi się i stopniowo, poprzez wychowanie, wprowadzana jest we wspólnotę ludzką, ale także poprzez odrodzenie chrzcielne i wychowanie w wierze, wprowadzana jest w rodzinę Bożą, jaką jest Kościół”³⁸.

Karta Praw Rodziny, która, jak wspomniano wyżej, jest pewnego rodzaju podsumowaniem i syntezą nauki Kościoła na temat rodziny, stwierdza i poucza, że rodzina jest czymś więcej niż bytem prawnym, socjologicznym czy ekonomicznym; owszem, stanowi ona wspólnotę miłości i solidarności, zdolną w sposób sobie tylko właściwy, przekazać war-

tości kulturowe, etyczne, społeczne oraz wartości duchowe i religijne, istotne dla rozwoju i dobra jej własnych członków oraz społeczeństwa⁴⁰.

Byłoby jednak niewybaczalną pomyłką formułować ideały i stawiać wymagania pod adresem małżonków i rodziców, pozostawiając ich samym sobie. Dlatego Jan Paweł II, przypomina: „Tę wspólnotę należy otaczać specjalną opieką, zwłaszcza wtedy, gdy ludzki egoizm, kampanie antyprokreacyjne, polityka totalitarna, a także nędza i ubóstwo materialne, kulturalne i moralne, jak również mentalność hedonistyczna i konsumpcyjna, niszczą źródło życia, ideologie zaś i rozmaite sytemy, z którymi łączą się różne formy obojętności i niechęci, atakują właściwą rodzinie funkcję wychowawczą”⁴¹.

Zakończenie

22 grudnia 1980 roku w swym przemówieniu do Kolegium Kardynałów, Jan Paweł II, między innymi, mówił: „Rodzina przeżywa dzisiaj najostrejszy i bez precedensu kryzys, który dojrzał wraz ze zbiegiem rozmaitych permissywnych mentalności i teorii, negujących w imię domniemanej autonomii człowieka powierzoną mu w pierwotnym zamyśle samego Boga Stworzyciela misję przekazywania życia (por. Rdz. 1, 28); starałem się ten zamysł objaśnić jak najbardziej wyczerpująco w ciągu całego roku, od lata 1979, właśnie z myślą o Synodzie i w ramach jego nastawienia doktrynalnego”⁴².

Ojciec święty, po przedstawieniu następnie aktualnych bolączek dotyczących życia małżeńskiego i rodzinnego, oświadczył uroczyście: „Nie ustane nigdy w wypełnianiu tej misji, którą uważam za niecierpiącą zwłoki, korzystając z podróży, audiencji, spotkań, orędzi do osób, instytucji, stowarzyszeń doradców, którzy troszczą się o przyszłość rodziny i dla których jest ona przedmiotem studiów i działania”⁴³.

Dziś, z perspektywy czasu widać, jak wielkim orędownikiem i obrońcą praw osoby ludzkiej, małżeństwa i rodziny okazał się być papież Jan Paweł II.

Résumé

OBLIGATION D'UN SOUCI PASTORAL DANS LE DOMAINE DE LA PREPARATION DES FIDÉLES EN VUE DE CONTRACTER LE MARIAGE ET DANS LA VIE FAMILIALE

L'Eglise catholique, sachant que le bien de la société, son existence et son progrès sont profondément liés à celui de la famille, enseigne et proclame à tous le dessein de Dieu sur le mariage et sur la famille. En plus, L'Eglise est convaincue qu'une progression et développement d'une société dépend de la promotion d'une personne humaine qui ne se fait que dans le cadre de la famille.

C'est le Concile Vatican II et l'enseignement du Magistère de l'Eglise qu'apportent son enseignement adéquat sur le mariage et sur la famille de notre temps.

Il est évident que l'évêque est celui qui est le premier responsable de la pastorale familiale dans le diocèse. Selon l'enseignement du Concile et d'après ce qu'ordonne le can. 1063: „Les pasteurs d'âmes sont tenus par l'obligation de veiller à ce que leur propre communauté d'Eglise fournisse aux fidèles son assistance pour que l'état de mariage soit gardé dans l'esprit chrétien et progresse dans la perfection...”

Le pape Jean-Paul II dans l'Exhortation Apostolique „Familiaris consortio” met en lumière tous les problèmes actuels du mariage et de la famille d'aujourd'hui dans le monde contemporain. Lui, il veut dire que l'avenir de l'humanité passe par la famille et c'est pour cela qu'il fait appel urgent à tous les hommes de bonne volonté qu'ils s'emploient de toutes leurs forces à sauvegarder et à promouvoir les valeurs et les exigences de la famille.

Le voici ce sujet là qui a été abordé en lumière de l'enseignement de l'Eglise dans l'espoir de voir les choses d'une manière plus juste et profonde.

PRZYPISY

¹ Konst. duszp. *Gaudium et spes*, AAS (1966) 1966—1074.

² Tamże, n. 47 (W dalszym ciągu artykułu cytuję teksty z dokumentów soborowych: Sobór Watykański Drugi. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, tekst łacińsko-polski, Paryż 1967).

³ Tamże.

⁴ Tamże.

⁵ Adhort. Ap. „Familiaris Consortio”, 22 XI 1981, Wprowadzenie, n. 3. (Korzystam z tekstu wydanego w jęz. polskim: Adhortacja Apostolska „Familiaris Consortio” Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów i kapłanów i wiernych całego Kościoła katolickiego o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym, Drukarnia Watykańska „Polyglotta”).

⁶ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Prawo małżeńskie*, t. III, Olsztyn 1987, s. 67—71; U. Navarrete, *Competentia Ecclesiae in matrimonium baptisatorum eiusque limites*, *Periodica* 67(1978) 1—2, s. 96; M. Żurowski, *Kanoniczne prawo małżeńskie Kościoła katolickiego*, Katowice 1987, s. 18—23.

⁷ F.X. WWernz-P. Vidal, *Ius canonicum*, t. V. *Ius matrimoniale*, ed. 2, Romae 1928, s. 55—74; F.M. Cappello, *Tractatus canonicus-moralis, De sacramentis*, t. III, *De matrimonio*, Romae 1927 ed. 2, s. 14—15; Al. de Smet, *Tractatus theologico-canonicus, De sponsalibus et matrimonio*, Brugis 1927, ed. 4, s. 60—61; F.M. Fasciotti, *Il significato teologico del matrimonio nel recente Magistero a confronto col pensiero di s. Tommaso d'Aquino*, *Monitor Ecclesiasticus* 112 (1987) 3, s. 561; U. Navarrete, dz. cyt., s. 97.

⁸ E. Cappellini, *Matrimonio e santità, La vocazione degli sposi alla vita perfetta*, w: *Temi pastorali del nuovo Codice*, UT 11, Brescia 1984, s. 109; G. Cruchon, *De preparatone pastoralis ad matrimonium christianum, puncta quaedam*, *Periodica* 66 (1977) 1—2, s. 123—124; U. Navarrete, dz. cyt., s. 99.

¹⁰ Adhort. Ap. „Familiaris Consortio”, n. 29.

¹¹ Tamże.

¹² F.M. Cappello, dz. cyt., s. 63—64; Al. de Smet, dz. cyt., s. 379—380; T. Pawluk dz. cyt., 68.

¹³ Dotykamy tu problematyki małżeństw mieszanych. Odnośne przepisy prawodawca kościelny zawarł w normach kanaanów: 1086 oraz w kann.: 1124—1129.

¹⁴ Charta Familiae iurium in actuali hominum coecitate, quam Sedes Apostolica omnibus bonae voluntatis hominibus exhibet, 1983 oct. 22, w: *Leges Ecclesiae post Condicem Iuris Canonici editae, collegit, digessit, notisque ornavit X. Ochoa*, ed. I, Roma 1987, vol. VI, n. 5002, col. 8680—8687.

¹⁵ Tomže, n. 5002, col. 8680: „Presque tous ces droits sont déjà exprimés dans d'autres documents aussi bien de l'Eglise que de la communauté internationale. La présente Charte tente d'en fournir une meilleure élaboration, de les définir avec plus de clarté et de les rassembler dans une présentation organique, ordonnée et systématique”.

¹⁶ Tamże, col. 8682: Preamble „L”: „L'Eglise catholique, sachant que le bien de la personne, de la société et son bien propre passent par la famille, a toujours considéré qu'il appartient à sa mission de proclamer à tous les hommes le dessein Dieu, inscrit dans la nature humaine, sur le mariage et sur la famille, de promouvoir ces deux institutions et de les défendre contre tous ceux qui leur portent atteinte”.

¹⁷ *G. Cruchon*, dz. cyt., s. 161—162.

¹⁸ Konst. duszp. *Gaudium et spes*, n. 52.

¹⁹ Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim (DWCH), *Gravissimum educationis*, n. 3.

²⁰ Adhort. Ap. „*Familiaris Consortio*”, n. 40.

²¹ Tamże.

²² Kan. 1063 KPK/1983: „*Pastores animarum obligatione tenentur curandi ut*

²² Kan. 1063 KPK/1983: „*Pastores animarum obligatione tenentur curandi ut propria ecclesiastica communitas christifidelibus assistentiam praebet, qua status matrimonialis in spiritu christiano servetur et in perfectione progrediatur...*”
Następują cztery punkty szczególniejszych wskazań, dotyczących między innymi: przepowiadania, katechezy, odpowiednio przystosowanej dla małoletnich, młodzieży i starszych... zachęty do osobistego przygotowania do zawarcia małżeństwa; udziału w sprawowaniu liturgii małżeństwa; świadczenia pomocy małżonków, by wiarnie zachowując i ochraniając przymierze małżeńskie, osiągalni w rodzinie życie bardziej święte i doskonalsze.

²³ *E. Cappellini*, dz. cyt., s. 109—110; *F. Daneels*, „Le mariage dans le Code de droit canonique, Luçon 1983, s. 16.

²⁴ Dekret o posterskich zadaniach biskupów w Kościele „*Christus Dominus*”, n. 16.

²⁵ Konstytucja o świętej Liturgii „*Sacrosanctum Concilium*”, n. 42.

²⁶ Adhort. Ap. „*Christifideles Laici*”, 30 XII 1988, *Libreria Editrice Vaticana*, n. 26.

²⁷ *F. Coccopalmero*, *De paroecia ut communitate christifidelium*, *Periodica* 80 (1991) 1, s. 43.

²⁸ Adhort. Ap. „*Christifideles Laici*”, n. 26.

²⁹ *T. Pawluk*, dz. cyt., s. 51; *Pio Vito Pinto*, *Commento al Codice di diritto canonico*, Roma 1985, s. 618—619; *J.M. Serrano Ruiz*, *Ispirazione conciliare nei principi generali del matrimonio canonico*, w: *Il Codice del Vaticano II, Matrimonio canonico*, Bologna 1985, s. 45—46; *M. Żurowski*, dz. cyt., s. 45.

³⁰ Konst. duszp. *Gaudium et spes*, n. 48.

³¹ Adhort. Ap. „*Familiaris Consortio*”, n. 14.

³² *J. Beyer*, *Ecclesia domestica*, *Periodica* 79 (1990) 3—4, s. 321—322; *E. Eid*, *Il matrimonio mistero della comunione/riflessioni teologico-canoniche*, *Studi giuridici* II, Città del Vaticano 1987, s. 167.

³³ Adhort. Ap. „*Familiaris Consortio*”, n. 14.

³⁴ T. Pawluk, dz. cyt., s. 52.

³⁵ DWCH. Gravissimum educationis, n. 3; kan. 1136 KPK/1983: „Parentes officium grauissimum et ius primarium habent prolis educationem tum phisicam, socialem et culturalem, tum moralem et religiosam pro viribus curandi”.

³⁶ Konst. dogm. o Kościele, Lumen Gentium, n. 41.

³⁷ Tamże, n. 11.

³⁸ J. Beyer, dz. cyt., 298—300.

³⁹ Adhort. Ap. „Familiaris Consortio”, n. 15; zob. J. Beyer, dz. cyt., 303—304.

⁴⁰ Charta Familiae. X. Ochoa, Préambule, n. 5002, col. 8681, „E”.: „La famille, bien plus qu’une simple unité juridique, sociologique ou économique, constitue une communauté d’amour et de solidarité, apte de façon unique à enseigner et à transmettre des valeurs culturelles éthiques, sociales, spirituelles et religieuses essentielles au développement et au bien-être de ses propres membres et de la société”.

⁴¹ Adhort. Ap. „Christifideles Laici”, n. 40.

⁴² Jan Paweł II, Przemówienie do Kolegium Kardynałów dnia 22 grudnia 1980 r., w: Nauczanie Papieskie, III, 2, Rok 1980, Poznań—aWarszawa 1986, s. 884—885.

⁴³ Tamże.